

המניח פרק שלישי בבא קמא

כ"ט.

עין משפט
נר מצוה

בא א מיי פ"ג מהל' סמך עיני סמך טו"ע ח"מ סימן מא' סעיף ז וסימן מי' סעיף ז:
בב ג ב מיי שם ופ"ו מהלכות חובל ומזיק הלכה א סמך שם טו"ע ח"מ סימן מי' סעיף ז:

רבינו חננאל

פטרית דבת' ולעברה לא תעשה דבר. וכי ח"מ כי סבר ר' מאיר דפטר רחמנא לאנוס מקטלא אנוס אכל ביוניק אפי' אנוס חייב, והתניא נשברה כדו ולא סילקה כדו, וקתני פטור, ומוהר ר"מ לחכמי במעלה קנקנים לגג על מנת לנגבן ונעלו ברוח שאינה מצויה והזיקו פטור, לאו מכלל דסבור אנוס הוא ואנוס אפי' ביוניק פטור. ופריק אביי ר' מאיר ור' יהודה בתרתי פליגי, בנקבל פושע הוא ובמפקיר נזקיו. ודייק ממתני', דקתני הוחלק אחרי במים או שלקה בהרסיה חייב. הוחלק אחר במים בשעת נפילה, ובהא פליגי דר' מאיר סבר נחלק פושע הוא לפרק חייב, ור' יהודה סבר נחלק לאו פושע הוא ופטור. או שלקה בהרסיה לאחר נפילה, ר' מאיר סבר נשברה כדו ולא סילקה אלא הפקירה מפקיר נזקיו חייב, ור' יהודה סבר מפקיר נזקיו פטור. ואם נתכוון לזכות בהרסיה חייב, ולדברי הכל אנוס אפי' ביוניק פטור. ואי קשיא לך דהני דבי דזיקה פצע תחת פצע לחייב על האנוס כרצונו, התם ביוניק גופו, אבל הכא ביוניק סמוכו (לה) (לא). ומדמתני' בתרתי פליגי ברייתא נמי בתרתי פליגי. ואקש' בשלמ' כדו, משכחת לה בשעת נפילה שהזיק במימיה, לאחר נפילה נמי הוזק בהרסיה. אלא גמלו, בשלמ' לאחר נפילה משכחת לה במפקיר נבלתו. אלא הוזק בשעת נפילה היכי משכחת לה. ואמ' כגון שהעביר גמלו, פי' על שפת הנהר דהוא שרעתא ונהרא, ונפל הגמל ובנפילתו התיז מים מן הנהר וטיף בגדיה. ונדרחא היא פירוקא ופריק' פירוק אחר, כגון דליכא דרכא אחריית ובגין דנתקל הוא ונפל ונתקל הגמל עליו ונפל ובנפילתו התיז מים, ואילוילי שנתקל הגמל בגופו שלאדם לא היה נופל, לפיכך בהעברתו לגמל שרעתא דנהרא אינו לא פושע ולא אנוס.

פליגי בשעת נפילה בנתקל פושע. דלר"מ דפושע הוא חייב כל כמה דלא הוה ליה פנאי לסלק קרי שעת נפילה ולאחר נפילה פליגי במפקיר נזקיו ואפי' לאחר נפילה פשיעה כגון ששיבר במתכוין דרצון דפטר ס"ל דלא חייבה תורה אלא צור

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

דאית ליה צעלים כגון הפקיר רשותו ולא הפקיר צורו או חפר צור סמוך לרה"ר וכן משמע לישנא מר סבר מפקיר נזקיו חייב ומ"ס מפקיר נזקיו פטור משמע דכלל מפקיר נזקיו פליגי אפי' לאחר נפילה פשיעה ועוד דקאמר לקמן מפקיר נזקיו מאי מתכוין איכא האיכא לפרש במתכוין ושיצור כמו שפירש על שעת נפילה ולא צעי לאוקמי אפי' פלוגמתייהו בלאחר נפילה צנתקל פושע דלרבי מאיר דפושע הוא חייב דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילה פשיעה ולרצון דלאו פושע הוא פטור דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילה אונס וכן אית ליה לר' יוחנן בסמוך משום דמתני' מוכחא דמתני' פליגי ולא היה זה צמרת אלא צמד דחד טעמא הוא והשם נמי מר ומרודים דקתני בצרייתא חד קאי אשעת נפילה ודמודים חכמים לר"מ צאצו וסכינו ומשאו דנפלו צרות מנזיה שהוא חייב אע"פ שלא היה לו פנאי לסלק אכל צרות שאין מנזיה היה פטור אע"פ דלא אפקירה דסתם אצנו כו' לא מפקר להו כי נפלו שאין מתקלקלן בנפילתם ומשום דלא היה לו פנאי לסלק מיפטר דאי היה לו פנאי לסלק הוה מחייב אפי' צרות שאין מנזיה דכיון דלא אפקריניהו עליה דדידה לסוקריניהו כדאמר בסמוך במתכוין לזכות צמרת ואפי' נתנו אחר ש כדאמרין בהפירה (לקמן דף מו: וסו) בעל השור חייב צנוקי חצר ובעל חצר חייב צנוקי הצור ובשמעתין אמר גבי גלגל דאם הפכה צפחות מג' אס נתכוין לזכות זה חייב אע"פ ורבי

שהוא לא עשה צור זה כיון דדידה הוא עליה דדידה רמי לסלקו ואידך מודים קאי אפלוגמתייהו דלאחר נפילה ומוהר רבי מאיר לחכמים צמעה קנקנין ונפלו צרות שאין מנזיה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילה נפילת אונס ומאי אמר האי צורה לאו אנה כריתיה כיון דצאונס נעשה ולכן נקט קנקנין שמשכחתין בנפילתם וסמך מפקיר להו: מדרקתני תרתי. ואי וידי דייק אפי' מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילה פשיעה אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע שזו עדיין אכל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"פ דפושע הוא כמאל דפטר צור צרשות הרצים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשמיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דצור צרשות הרצים חייב: מדרמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"מ מצרייתא נמי יס להוכיח דמתני' פליגי דמדקתני ולא סלקה ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב צדיי שמים לרצון דאית להו נתקל אונס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים צאצו סכינו ומשאו דלא מני קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אצנו סכינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים צרות מנזיה דחייב ושאין מנזיה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמצרייתא לא מני למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט צהאי מודים אצנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד צאצו אס תפול צרות מנזיה ובקנקנים כדי שלא יצדו מניחם צענין שלא יפלו צרות מנזיה:

הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בהרסיה אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח הדין דקנקנים ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרז אוקי למים דמתניתין בדלא אפקריניהו וכי פליגי בדלא אפקריניהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אכל צפלותא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לא דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטור ר"י משום דהוי צור דלית ליה צעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אמאי נמצא בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה צפשיעה כגון שהולכה צמקוס שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגמא דפליגי בנתקל וא"מ ולוקי פלוגמתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בהרסיה לאחר נפילה וי"ל דהא משום דסתם חרסות מפקר להו וסתם נפילה לא מפקר להו בהרסיה ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אברא לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילה פשיעה מאי דברי הכל פטור רבי איכא רבי מחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רצון דעליה רמי לסוקי: אמאי מאי ר"ה חייב הא איכא רבנן דפטר. הוי"מ לחווי דלא פטרי רצון אלא היכא דאנוס הוא אכל לאחר נפילה פשיעה מחייב אכל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג צמדי אדריי אלעזר ומתוך הלשון משמע שצא לחלוק על רבי אלעזר:

פטור מדיני אדם. כדמפרש לקמן: וחייב צדיי שמים. משום דלא סליק: צרות שאין מנזיה. דאנוס הוא: אלא אמר אביי צמרת פליגי. צמרת' כשהזיק הכד בשעת נפילה ופליגי כשהזיק צמרת' לאחר נפילה: במפקיר נזקיו. כגון זה דמסתמא מפקיר נזקיו לחרסיו ור"מ סבר מפקיר נזקיו חייב צור שחייבה עליו תורה צור צרה"ר דהפקר הוא חייבה ור' יהודה דסבר פטור א"כ דהפקיר רשותו ולא הפקיר צורו זהו צור האמור בצורה ולקמן (דף מט:) פליגי ר' ישמעאל ור"ע דהא מילתא וה"ק רבי יהודה צמרת' לשוברה והזיק בנפילה חייב ובשאין מתכוין אלא מתכוין להורידה מכתיפו ונתקל ונשברה פטור דנתקל לאו פושע הוא וצדק דלאחר נפילה נמי לקמן מפרש מאי מתכוין איכא: ומדמתני' צמרת' כו'. גמרא קפריץ לה: אלא בשעת נפילה. היכי איכא לנימר נתקל פושע הוא מה הוא יכול לעשות אס נתקלה בהמתו דבשלמא נתקל הוא ונשברה כדו איכא לנימר איבעי ליה לעיוני ומיזל אלא גמלו מי איכא למימר הכי: שרעא דנהרא. שגל הנהר וכסה את עין הדרך ופושע הוא צדק שאילו היה הדרך מגולה לא נתקל גמלו: שרעא. לשון שרע וקלוט: (ויקרא כב): פושע הוא. ואין לו דין נתקל: דאסקיל. דרך יצאה ונתקל ביה בהמתו והוי ליה איכא פושע: לזכות צמרת' פליגי. שלא הפקיר חייב ובשאין מתכוין שזו לזכות צהן פטור דמפקיר נזקיו פטור: והאיכא ר"מ דמחייב מדקתני בצרייתא ולא סלקה ולא העמידה מכלל דבהזיק דלאחר נפילה פליגי: אף בשעת נפילה. ומשום דלישא דצרייתא לא משתמע בשעת נפילה אכטריך לרבי אלעזר לאשמעינן דדייקין לה ממתניתין דקתני תרתי כדאמר אביי לעיל:

שהוא לא עשה צור זה כיון דדידה הוא עליה דדידה רמי לסלקו ואידך מודים קאי אפלוגמתייהו דלאחר נפילה ומוהר רבי מאיר לחכמים צמעה קנקנין ונפלו צרות שאין מנזיה דפטור אע"פ שהיה לו פנאי לסלק דהוי מפקיר נזקיו לאחר נפילה נפילת אונס ומאי אמר האי צורה לאו אנה כריתיה כיון דצאונס נעשה ולכן נקט קנקנין שמשכחתין בנפילתם וסמך מפקיר להו: מדרקתני תרתי. ואי וידי דייק אפי' מדקתני תרתי דפליגי לאחר נפילה פשיעה אפי' אי לא פליגי אלא בנתקל אי פושע שזו עדיין אכל אחר נפילה שכבר הפקיר התקלה פטר ר"מ אע"פ דפושע הוא כמאל דפטר צור צרשות הרצים וי"ל דאי לאו שרבי יהודה בא לחלוק עליו בזה לא היה צריך להשמיענו כיון דבהדיא תנן סתמא לקמן דצור צרשות הרצים חייב: מדרמתני' בתרתי ברייתא נמי בתרתי. וא"מ מצרייתא נמי יס להוכיח דמתני' פליגי דמדקתני ולא סלקה ולא העמידה משמע דלאחר נפילה פליגי ועוד דאי לא פליגי אלא בשעת נפילה אמאי חייב צדיי שמים לרצון דאית להו נתקל אונס הוא ובשעת נפילה נמי פליגי מדנקט מודים חכמים צאצו סכינו ומשאו דלא מני קאי אלא אשעת נפילה דאי לא פליגי אלא לאחר נפילה במפקיר נזקיו א"כ אפי' נוקי בהפקיר אצנו סכינו ומשאו לא יתיישב דאי מודים צרות מנזיה דחייב ושאין מנזיה דפטור א"כ לא פליגי כלל וי"ל דמצרייתא לא מני למידק כלל דאיכא למימר דפליגי בשעת נפילה ולאחר נפילה ובחד טעמא כדפרישית לעיל והא דנקט צהאי מודים אצנו כו' ובהאי מודים קנקנים אורחא דמילתא נקט דאין אדם מקפיד צאצו אס תפול צרות מנזיה ובקנקנים כדי שלא יצדו מניחם צענין שלא יפלו צרות מנזיה:

הוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בהרסיה אחר הנפילה. ה"ה דמ"ל איפכא אלא דנקט הכי משום דסתם חרסים מפקיר להו כדמוכח הדין דקנקנים ומים לא מפקר להו כולי האי ועוד דרז אוקי למים דמתניתין בדלא אפקריניהו וכי פליגי בדלא אפקריניהו דוקא בשעת נפילה פליגי דלאחר נפילה מודה ר"י שעליו לסלק כיון שהם שלו ויש לו פנאי לסלק אכל צפלותא דלאחר נפילה במפקיר נזקיו לא דוקא לאחר נפילה אלא אף לאחר נפילה שהיה לו פנאי לסלק פוטור ר"י משום דהוי צור דלית ליה צעלים ור"מ מחייב אף בשעת נפילה כיון דסבר דנתקל פושע הוא ומפקיר נזקיו חייב:

אמאי נמצא בשלמא לאחר נפילה משכחת לה. דפליגי כגון שהפקיר נבלתו אחר נפילתה צפשיעה כגון שהולכה צמקוס שיש לחוש שתפול אלא בשעת נפילה היכי משכחת לה דלפלגו כעין פלוגמא דפליגי בנתקל וא"מ ולוקי פלוגמתייהו דשעת נפילה אכדו ולאחר נפילה אגמלו כדמוקי מתניתין דהוחלק אחד במים בשעת נפילה או שלקה בהרסיה לאחר נפילה וי"ל דהא משום דסתם חרסות מפקר להו וסתם נפילה לא מפקר להו בהרסיה ועוד מדקתני ולא סלקה משמע דכדו נמי היה לו פנאי לסלק והואיל וכן הוא אי מוקמינן לכדו בשעת נפילה א"כ מיירי כדו בתרתי ומדכדו בתרתי גמלו נמי בתרתי:

אברא לאחר נפילה מאי. כי מפקיר נזקיו לאחר נפילה פשיעה מאי דברי הכל פטור רבי איכא רבי מחייב ע"כ אפילו הפקיר דאם לא הפקיר לא פטרי רצון דעליה רמי לסוקי: אמאי מאי ר"ה חייב הא איכא רבנן דפטר. הוי"מ לחווי דלא פטרי רצון אלא היכא דאנוס הוא אכל לאחר נפילה פשיעה מחייב אכל היה קשה דא"כ רבי יוחנן דאמר בסמוך לאחר נפילה מחלוקת לא הוה פליג צמדי אדריי אלעזר ומתוך הלשון משמע שצא לחלוק על רבי אלעזר:

א) [לקמן לה. טז: כ"ט פכ"ג.] ב) [נש"ל.] ג) ע"י רש"י מ"ש בשם חזקוני ארוכס, (ד) ע"י רש"י מ"ש בשם חזקוני ארוכס ופי' כ"ש, (ה) ש"ך קודם ד"ה ממתני',

גליון הש"ס
גמ' מדרקתני תרתי. קשה לי למאי דמנואר במוס' ד"ה והמני' דלקח צמרת' אפטר דבדרך הלכו נפל החרס עליו בכה והוחלק במים משמע דתקלה מימיו אס כן הולך לנמקט חרסי והיינו דהוחלק דמדין צורו הוא מזה נשמע דר"מ ס"ל דנתקל פושע הוא וחרסים דמיירי דבדרך הלכו נפל על האדם צדא אף אס לאו פושע הוא רחוי לחייב מדין אדם המזיק דכל שהוא כגלגל צמרת' חייב ומדפטר ר"י מוכח דס"ל נתקל הוא כעין גניבה דס"ל לר"י באתם בספ"ו דר"מ ור"י מוכחא למתן מריווייה לאשמעי' דלר"מ הוי פושע גמור ולר"י הוי אונס בדרך כעין גניבה ולע"ז:

מוסף רש"י
פטור מדיני אדם. לשלם, וחייב בדיני שמים, פורענות לשלם לרשעים, שמתכוין להפסיד את יצרעל (ג"ס יב:).